

פרק ג משנה א (יחידה 26)
רכוש שהונח או נשבר ברשות הרבים

מדריך למורה

פרק ג במסכת ב"ק עוסק באב הנזיקין בור, כפי שראינו ביחידות הקודמות אב הנזיקין בור כולל את כל המקרים של תקלה (נזק) סטטי, שאינו זז, שאדם יצר ברשות הרבים. משנתו עוסקת בסיטואציה בה אדם הניח כד ברשות הרבים, והכד אפשר הפך לתקלה והזיק את האחר.

זמן הוראה מומלץ: 2 שיעורים.

מטרות

1. הישג **אוצר מילים**: התלמיד יכיר את המושגים: רשות הרבים, במתכוון. מילות דין: חייב, פטור.
2. הישג **מבנה**: התלמיד ידע לחלק את המשנה לטבלה עפ"י מאפייני הכאמד"ט.
3. הישג **הבנה ופרשנות**: התלמיד יבין את המחלוקת בין ר' יהודה לבין חכמים ואת נימוקה של כל עמדה.
4. הישג **ערכים**: התלמיד יבין את חובת הזהירות לגבי נזקי 'בור' - תקלות שאדם יוצר ברשות הרבים.

פתיחה

ראשית חשוב לקשר את המשנה הזאת למה שלמדו על ארבעה אבות נזיקין. אפשר לתת דוגמאות נוספות לאב הנזיקין 'בור' ולשאל את התלמידים באיזה אב נזיקין מדובר וכיצד הם יודעים זאת. דוגמאות: אופניים שעונים על רכב חוסמים את המדרכה, שמן על הכביש, תיק בית ספר מונח באמצע מגרש משחקים, זכוכיות שבורות, וכד'.

בשלב השני ניתן להעלות סיפור מקרה דומה למשנה, ולדון בו עם התלמידים. המטרה היא שהתלמידים יחשבו על הנושא ויעלו נימוקים לשני הצדדים, ובאופן כללי שיתחילו להתרגל לצורת המחשבה של דיני נזיקין.

דוגמה לסיפור מקרה: ילדים שיחקו תופסת בחוץ. תוך כדי ריצה אחד התלמידים נתקל בבקבוק זכוכית של אחד הילדים ושבר אותו.

רגע אחרי זה עבר שם ילד אחר, נתקל בזכוכיות ונפל. הוא לא נפצע אבל התיק שלו נקרע. מי חייב לשלם על הנזק שנגרם לתיק?

הסיפור אינו זהה לסיפור שבמשנה, אבל הוא קרוב לו והוא מעולמם של הילדים, ניתן לספר סיפור דומה יותר עם קניות שהושארו רגע על המדרכה.

את הדיון כדאי לכוון לנקודות המרכזיות: מי אחראי למעשה? האם היה אפשר למנוע את הנזק? מי?

מבנה

משימות 1-2 עוסקות במבנה. משימה 1 מבקשת מהתלמידים לזהות את החלוקה לרישא וסיפא. אפשר לכוון את התלמידים לשים לב לכך שבכל אחד מחלקי המשנה יש מקרה עיקרי אחר: הראשון - המניח, והשני - נשברה.

לכן הרישא של המשנה: 'המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ואם הוזק בה בעל החבית חייב בנזקו'.

משימה 2 עוסקת בחלוקה למאפייני כאמד"ט. כיוון שהמקרים מעט מורכבים החלוקה מתבצעת בטבלה. בסוף היחידה בחוברת מופיע התרשים.

טעם	דין	מקרה	אומר	כותרת
	פטור	המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר ונתקל בה ושברה	תנא קמא	
	חייב בנזקו	ואם הוזק בה בעל החבית	תנא קמא	
	חייב	נשברה כדו ברשות הרבים והוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה	תנא קמא	
	פטור	נשברה כדו ברשות הרבים והוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה (באינו מתכוון)	רבי יהודה	
	חייב	נשברה כדו ברשות הרבים והוחלק אחד במים או שלקה בחרסיה (במתכוון)		

מושגי תוכן

ההגדרה לרשות הרבים מופיעה בחוברת (זוהי רשות הרבים לענייני נזיקין ולא לעניינים הלכתיים אחרים כמו שבת).

במשימה 3: פארק, כביש, רחוב סואן, שוק - הם רשות הרבים

חדר, חצר של בניין - אינם רשות הרבים,

שימו לב: לא לכל אדם יש רשות להיכנס לחצר של בניין - לכן היא אינה מוגדרת כרשות הרבים.

מבנה

משימות 4-6 עוסקות במשנה במבט כללי, ולכן הן תחת ההישג מבנה.

במשימה 4 התלמיד צריך לזהות את ההבדל בין המקרים, ובמשימה 5 לתת כותרות למקרים השונים.

משימה 6 מבהירה את מילות הדין המרכזיות של נזיקין - חייב ופטור.

הבנה ופרשנות - הרישא של המשנה

משימות 7-8 עוסקות בדברי הברטנורא שהם הטעם לדין הראשון: שאין דרך בני אדם להתבונן בדרכים. דרך נועדה בשביל שילכו בה, ואין זה אחריות האדם לוודא שלא הניחו שם דברים אחרים. יחד עם זאת שאלתה של חן באה להגביל ולהדגיש שמדובר רק במצב שהנזק קרה בטעות, ואין כאן רשות לכל העובר בדרך לשבור ולהרוס.

מושגי תוכן - הסיפא של המשנה

המושגים פושע ואנוס מתיישבים על הלב - מי שאחראי ויכול היה למנוע חייב לשלם, מי שלא היה יכול למנוע לא חייב לשלם.

כדי ליישם ולבדוק את ההבנה ניתן לתת דוגמאות שבהם התלמידים יצטרכו להכריע האם מדובר בפושע או באנוס: אדם שהניח מכשול ברחוב, אדם שנהג בחוסר זהירות,

לאחר מכן להציף את המקרה של המשנה: אדם שהלך עם כד מים גדול ברשות הרבים, ונתקל במשהו והכד נשבר. האם הוא פושע או אנוס? התלמידים צריכים לנמק את דבריהם. חשוב שיהיה ברור לכל אורך הדרך - פושע חייב לשלם ואנוס פטור. כמובן שכדאי לומר לתלמידים אח"כ שהמחלוקת ביניהם היא מחלוקת רבי יהודה ותנא קמא.

הבנה ופרשנות - הסיפא של המשנה

במשנתו נחלקו תנא קמא ורבי יהודה האם נתקל פושע הוא – כלומר האם האדם שהלך ברחוב עם כד המים וכתוצאה מתקלה נפלה הכד והזיק לאדם אחר, חייב בנזקיו?

לדעת ת"ק – נתקל פושע הוא - אדם שהולך עם כד מים ברשות הרבים יש לו אחריות מוחלטת ואנו מצפים מן האדם להיזהר מפני התקלות, כך שגם אם תגרם לו תקלה והוא יפיל את כדו עליו יהיה לשלם על הנזקים שיגרמו כתוצאה מן הנפילה.

לדעת רבי יהודה – נתקל אנוס הוא, כלומר אנו לא מצפים מן האדם להישמר מפני התקלות במידה והוא גרם נזק כתוצאה מתקלה שקרתה לו, לדוגמא נשברה כדו ברשות הרבים הוא יהיה פטור.

משימה 9 מבקשת מן התלמידים לכתוב את הנימוקים בקצרה ולהוסיף אותם לטבלה לעמודת הטעם.

משימה 10, תשובות:

היגד 1 – ת"ק

היגד 2 – רבי יהודה

היגד 3 – רבי יהודה

היגד 4 – ת"ק

תורת חיים

'יותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יזק'

חשוב לפתח ערך חשוב זה שמהווה את עמוד התווך של מסכת בבא קמא. על האדם לקחת אחריות ולדאוג לשני שלא יזק יותר מאשר על עצמו. בעולם האגוצנטרי בו אנחנו חיים יש משמעות מהפכנית ערך זה של התורה. המקובל הוא שכל אחד דואג לעצמו ואילו הדאגה והסיוע לשני הינה משנית בחשיבות. התורה חותרת שהאדם יתעלה על עצמו ויפתח אחריות לסביבה שלו ויחוש אכפתיות לזולת, ובענייני נזקים שידאג לאחר יותר מלעצמו, כפי שמוכן מדברי התוספות במסכת זו. בחרנו להביא ערך זה במסגרת משנה זו כיוון שמקרה המובא בסיפא של משנתנו הוא תיאור קלאסי של הולך רגל שמעד ונפל שלא לגמרי באשמתו. התורה בכל זאת מטילה עליו חובת תשלומי נזק, כיוון שאפילו בזמן שנפל עליו לדאוג לרווחת הזולת ולהזהיר אותו שלא ייפגע.